

XORIJY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

GRAMMATIK INTERFERENSIYA TUSHUNCHASINING MOHIYATI VA TURLARI

Amirqulova Dilnoza Bahriddin qizi

NavDU 2-kurs tayanch doktoranti

wdilnoz1994@gmail.com

ORCID: 0009-0005-9925-4602.

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15179448>

Annotatsiya: Mazkur maqolada grammatik interferensiya tushunchasi, uning sabablari, turlari tahlil qilinadi. Grammatik interferensiya – bu ona tili grammatikasi chet tilini o'rganishda yuzaga keltiradigan xatolar majmuasi bo'lib, o'quvchilarning yozma va og'zaki nutqida turli grammatik qoidalarni noto'g'ri qo'llashiga sabab bo'ladi. Maqolada interferensiyaning pozitiv-negativ, morfologik, sintaktik va leksik turlari yoritilib, uni bartaraf etish bo'yicha samarali usullar taklif etiladi. Shuningdek, yuqori sinf o'quvchilari va chet tilini o'rganayotgan shaxslar duch keladigan asosiy grammatik muammolar va ularning ta'lim jarayoniga ta'siri muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: Grammatik interferensiya, pozitiv-negativ interferensiya turlari, sintaktik, morfologik, leksik interferensiya turlari.

Annotation: This article analyzes the concept of grammatical interference, its causes, and types. Grammatical interference is a set of errors that the grammar of the native language makes when learning a foreign language, causing students to incorrectly apply various grammatical rules in written and oral speech. The article highlights the positive-negative, morphological, syntactic, and lexical types of interference and suggests effective methods for eliminating it. It also discusses the main grammatical problems faced by high school students and those learning a foreign language and their impact on the educational process.

Keywords: Grammatical interference, types of positive-negative interference, types of syntactic, morphological, lexical interference.

Аннотация: В статье анализируется понятие грамматической интерференции, ее причины и виды. Грамматическая интерференция — это совокупность ошибок, которые допускает грамматика родного языка при изучении иностранного языка, в результате чего учащиеся неправильно применяют различные грамматические правила в письменной и устной речи. В статье выделены позитивно-отрицательные, морфологические, синтаксические и лексические виды интерференции и предложены эффективные методы ее устранения. В статье также рассматриваются основные грамматические проблемы, с которыми сталкиваются учащиеся старших классов и те, кто изучает иностранный язык, и их влияние на процесс обучения.

Ключевые слова: Грамматическая интерференция, типы позитивно-отрицательной интерференции, типы синтаксической, морфологической, лексической интерференции.

Grammatik interferensiya – bu bir tildan ikkinchi tilga o'tishda, odatda, til o'rganishda yoki tarjimada yuzaga keladigan grammatika qoidalarining xatolik bilan qo'llanishidir. Bunday interferensiya til o'rganuvchining ona tili va o'rganilayotgan til o'rtasidagi grammatik farqlardan kelib chiqadi. Grammatik interferensiya natijasida,

XORIJY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

o'rganilayotgan tilning grammatik qoidalari ona tili grammatikasiga moslashtiriladi va bu tilning qoidalariga zid bo'lishi mumkin.

Grammatik interferensiyaning asosiy sabablari:

1. **Tillar o'rtasidagi grammatik tuzilish farqlari** – Masalan, o'zbek tilida so'z tartibi erkinroq bo'lsa, ingliz tilida qat'iy qoidalar mavjud.
2. **Ona tilidagi grammatik qoidalarni chet tiliga ko'chirish** – Masalan, o'zbek tilida "Men gullarni yoqtiraman" degan gap ingliz tiliga "I flowers like" tarzida noto'g'ri tarjima qilinishi.
3. **Fikrni ifodalash shaklining har xil bo'lishi** – Masalan, o'zbek tilida egalik shakllari fe'l bilan ifodalanishi mumkin, ingliz tilida esa bu mustaqil so'z yordamida ko'rsatiladi (*Mening mashinam – My car*).

Grammatik interferensiyaning turlari:

1. **Morfologik interferensiya** – ya'ni so'zning tarkibiy qismlarini (fe'l, ot, sifat va hokazolar) noto'g'ri qo'llash orqali yuzaga keladi. (*She have to sweep the floor at home*. o'rniga *She has to sweep the floor at home*. bo'lishi kerak). Bu turda, tilning sintaksis tizimining farqlari aralashadi. Masalan, so'z tartibi, gap qurilishi va bog'lanish usullarida yuzaga keladigan xatoliklar sintaktik interferensiya hisoblanadi.

2. **Sintaktik interferensiya** – tilning sintaksis tizimining farqlari aralashadi. Masalan, so'z tartibi, gap qurilishi va bog'lanish usullarida yuzaga keladigan xatoliklar sintaktik interferensiya hisoblanadi. gap qurilishida xatolik (*I to school go* o'rniga *I go to school*). Bu turda, tilning sintaksis tizimining farqlari aralashadi. Masalan, so'z tartibi, gap qurilishi va bog'lanish usullarida yuzaga keladigan xatoliklar sintaktik interferensiya hisoblanadi. Bu turda, tilning sintaksis tizimining farqlari aralashadi. Masalan, so'z tartibi, gap qurilishi va bog'lanish usullarida yuzaga keladigan xatoliklar sintaktik interferensiya hisoblanadi. Masalan, ingliz tilida "I have been to Paris" (Men Parijga borganman) degan jumlagga o'xshash gap tuzilishi o'zbek tilida boshqacha bo'lishi mumkin: "Men Parijga borganman".

3. **Leksik-Semantik interferensiya**- grammatikaga taalluqli bo'lmasa-da, lekin ba'zi grammatik qoidalarni noto'g'ri tushunishga sabab bo'lishi mumkin. Leksik interferensiya so'zlarning tarjimasi yoki ishlatilishidagi xatoliklar bilan bog'liq. Masalan, o'zbek tilida "to'g'ri" degan so'zning ingliz tilidagi "correct" bilan aralashishi ba'zan xatoliklar keltirib chiqaradi.

4. **Pozitiv interferensiya**: Bu interferensiya turida ona tilining grammatikasining o'rganilayotgan tilga mos keladigan qoidalari to'g'ri qo'llaniladi. Misol uchun, ona tilida bo'lgan fe'l shakllari yoki tuzilishlar o'rganilayotgan tilda ham ishlatilsa va u noto'g'ri bo'lmasa, bu pozitiv interferensiya bo'ladi. Masalan, o'zbek va rus tilidagi

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

ba'zi fe'l shakllari o'xshash bo'lib, o'zbek tilida "men boraman" degan gap rus tiliga "я иду" (men boraman) tarzida to'g'ri tarjima qilinadi.

5. Negativ interferensiya: Ona tilining grammatik qoidalari noto'g'ri qo'llanilganda yuzaga keladi. Bu interferensiya o'rganilayotgan tilning grammatikasiga zid bo'lishi mumkin. Misol uchun, o'zbek tilidagi fe'l shakllarini ingliz tilida noto'g'ri qo'llash. Bu turdagi interferensiya ona tilining grammatik qoidalari noto'g'ri qo'llanganda yuzaga keladi. Ona tilidagi grammatik tuzilmalar o'rganilayotgan tilda to'g'ri bo'lmasligi mumkin, natijada til o'rganuvchisi xatoliklar qiladi. Misol uchun, o'zbek tilida so'z tartibi o'zgarishi mumkin, lekin ingliz tilida bu boshqa qoida bo'lishi mumkin. O'zbek tilida "Men kitobni o'qidim" degan gap ingliz tiliga "I read the book" deb tarjima qilinadi, ammo agar so'z tartibi noto'g'ri qo'llansa (masalan, "I the book read"), bu grammatik interferensiya bo'ladi.

Grammatik interferensiyani bartaraf etish usullari:

Kontrastiv tahlil usuli

Ona tili va chet tili o'rtasidagi grammatik farqlarni tahlil qilish va taqqoslash. O'quvchilarga o'zlarining ona tilidagi va o'rganilayotgan til grammatikasi orasidagi asosiy farqlarni tushuntirish.

• Gap tuzilishi, so'z tartibi, fe'l zamonlari va kelishik qo'shimchalari farqlariga e'tibor qaratish.

Misol: O'zbek tilida "Men bozorga boraman" deb aytilsa, ingliz tilida bu "**I go to the shopping**" tarzida bo'ladi, bunda so'z tartibi va fe'l shakli farqli ekanligi tushuntiriladi.

2. Kommunikativ yondashuv

Maqsad: Grammatikani faqat nazariy o'rganish bilan cheklanmay, uni real muloqot orqali mustahkamlash.

Qo'llanilishi:

- Muloqotga asoslangan mashg'ulotlarni tashkil etish.
- O'quvchilarni chet tilida fikrlashga o'rgatish.
- Dialoglar, rolli o'yinlar va interaktiv mashg'ulotlar yordamida to'g'ri grammatik qoida va so'z birikmalarini shakllantirish.

3. Vizual va interaktiv metodlar

Maqsad: O'quvchilarga grammatikani eslab qolishda vizual vositalardan foydalanish orqali yengillik yaratish. **Qo'llanilishi:**

- Diagrammalar va jadvallar orqali grammatik qoidalarni tushuntirish.
- Mobil ilovalar, interaktiv darsliklar va video darslardan foydalanish.

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

• **Misol:** O'quvchilarga ingliz tilidagi zamonlar farqlarini tushuntirish uchun maxsus "**timeline**" diagrammalarini qo'llash.

4. Maxsus grammatik mashqlar va differensial yondashuv

Maqsad: O'quvchilarning grammatik interferensiyaga moyilligi darajasiga qarab individual yondashish.

Qo'llanilishi:

• Grammatik xatolarni aniqlash va ularni tuzatishga yo'naltirilgan maxsus mashqlar berish.

• Yozma va og'zaki nutqda qo'llaniladigan strukturalarga e'tibor qaratish.

• **Misol:** O'quvchilarga "**He drive a car**" kabi xatoni o'zlari topib tuzatishga imkon berish ("**He drives a car**").

5. Til muhitini yaratish

Maqsad: Chet tilini o'rganishda tabiiy til muhitini yaratish va ona tilining ta'sirini kamaytirish

Qo'llanilishi:

• O'quvchilarni ko'proq chet tilida suhbatlashishga undash.

• Chet tilida kitob o'qish, kino va audio materiallarni tinglash orqali tabiiy til muhitini yaratish.

• **Misol:** Chet tilidagi gazeta, jurnal va bloglarni muntazam o'qish orqali til sezgirligini oshirish.

6. O'qituvchi va o'quvchi fikr-mulohazasi orqali xatolarni tuzatish

Maqsad: O'quvchilarning grammatik xatolarini o'zlari tushunib tuzatishiga imkon yaratish.

Qo'llanilishi:

• O'quvchilarga mustaqil tahlil qilish va xatolarini topish uchun vaqt berish.

• O'qituvchilar tomonidan individual va guruhli fikr-mulohaza berish.

• **Misol:** "**She have a car**" kabi xatolarni o'quvchilar o'zlari aniqlashi va tuzatishi ("**She has a car**").

Xulosa

Grammatik interferensiyani bartaraf etish uchun **kontrastiv tahlil, kommunikativ yondashuv, interaktiv metodlar, maxsus mashqlar, til muhitini yaratish va fikr-mulohaza tizimi** kabi samarali usullardan foydalanish lozim. Ushbu metodlar o'quvchilarning chet tilida grammatik jihatdan to'g'ri nutq qilishiga yordam beradi va interferensiyani kamaytirishga xizmat qiladi.

Grammatik interferensiyani o'z vaqtida aniqlash va bartaraf etish o'quvchilarning chet tilida to'g'ri va ravon so'zlashishiga yordam beradi.

XORIJIY TILLARNI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR NAZARIYANING AMALIYOTGA TATBIQI

mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjumani

Grammatik interferensiya, til o'rganishda tabiiy hodisa bo'lsa-da, ko'pincha qiyinchiliklar va xatoliklar yaratadi. Shuning uchun tilni to'g'ri va mukammal o'rganish uchun, ikki tilning grammatika farqlarini tushunish va ularga moslashish zarur.

Grammatik interferensiya til o'rganuvchining ona tili va o'rganilayotgan til o'rtasidagi grammatik farqlarni anglamaslik yoki bu farqlarni noto'g'ri qo'llashdan kelib chiqadi. Masalan, ona tilidagi grammatik tuzilishlar va fe'l shakllarini yangi tilga o'tkazishda noto'g'ri ishlatish interferensiyaga olib kelishi mumkin. Grammatik interferensiya til o'rganish jarayonida tabiiy hodisa bo'lib, ko'plab o'rganuvchilar unga duch keladi. Biroq, to'g'ri grammatik tushunchalarni o'zlashtirish uchun til o'rganilayotgan tilning grammatik tizimini mustahkamlash va ona tili bilan taqqoslash zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Ахмедов, Б. (2023). O'zbekistonda ingliz tili o'qitish metodikasi. Toshkent: Fanat.
2. Петров, А. (2023). Современные методы обучения иностранным языкам. Москва: Наука.
3. Abdug'afurovich, R. B. (2022). Innovation Technologies in Teaching English. American Journal of Social and Humanitarian Research, 3(6), 288-291.
4. Dilafruz Xidoyatova Samarali interaktiv metodlar 1.0 Toshkent. Vneshinvestprom-2023. Pp-113-117.
5. Джонсон, Р. (2022). Роль аутентичных материалов в изучении языка. TESOL Quarterly, 56(2), 245-267.
6. Hoshimov O'. H, Yakubov I.Y.A. Ingliz tili o'qitish metodikasi-Toshkent-2003-yil.
7. Khodjayev, K. K. (2021). The specificity and complexity of the process of learning English. International Journal on Orange Technologies, 3(6), 21-24.
8. Nabijanovna, R. M. (2022). Pedagogical and communicative skills.
9. <http://www.pedagog.uz>
10. <https://maktabgacha-va-maktab-talimi-jurnal.uz/index.php/jurnal/index>